

Sociologie rodiny 4

13. 3. 2013

Co snižuje riziko rozvodu v prvních 10 letech manželství?

- Vysokoškolské vzdělání (x maturita) – 13 %
- Stejně náboženství partnerů (x ateisté)– 14 %
- Nerozvedení rodiče - 14 %
- Věk 25 let a více při svatbě (x méně než 18)
– 24 %
- Narození dítěte později než 7 měsíců po svatbě
- 24 %
- Průměrný roční příjem nad 25 tis. dolarů – 30 %

Jak se změnila americká rodina?

BY THE NUMBERS: CHANGES OVER TIME

Americans who want
3 or more children

1936
64%

NOW
34%

Americans who want
0, 1, or 2 children

1936
34%

NOW
56%

Number of marriages with a white
wife and an African American husband

1970
41,000

NOW
317,000

Number of hours
per week husbands
do housework

1965
4.4

NOW
9.7

Percentage of children
under age 18 who live
with both parents

1970
85%

NOW
70%

Number of cohabitating couples

1970
523,000

NOW
6,200,000

Percentage of white
Americans divorced

1970
3.1%

NOW
11.1%

Percentage of African
Americans divorced

1970
4.4%

NOW
12.4%

Average age of
first-time bride

1970
21

NOW
27

Women ages 20-24
who have never married

1970
35%

NOW
77%

Proč se má sociologie zabývat umýváním nádobí?

- Součást nerovnosti v dělbě zdrojů
- Provázanost veřejné a soukromé sféry
- Vysvětlení nízké porodnosti – genderová nerovnost jako jeden z faktorů – McDonald (2000) – rozpor mezi úrovní genderové rovnosti v různých institucích: pokud mají ženy podobné možnosti jako muži (vyhýbat se početí, studovat, pracovat a být tedy společensky úspěšné), ale založením rodiny je ztrácejí, s rodičovstvím váhají

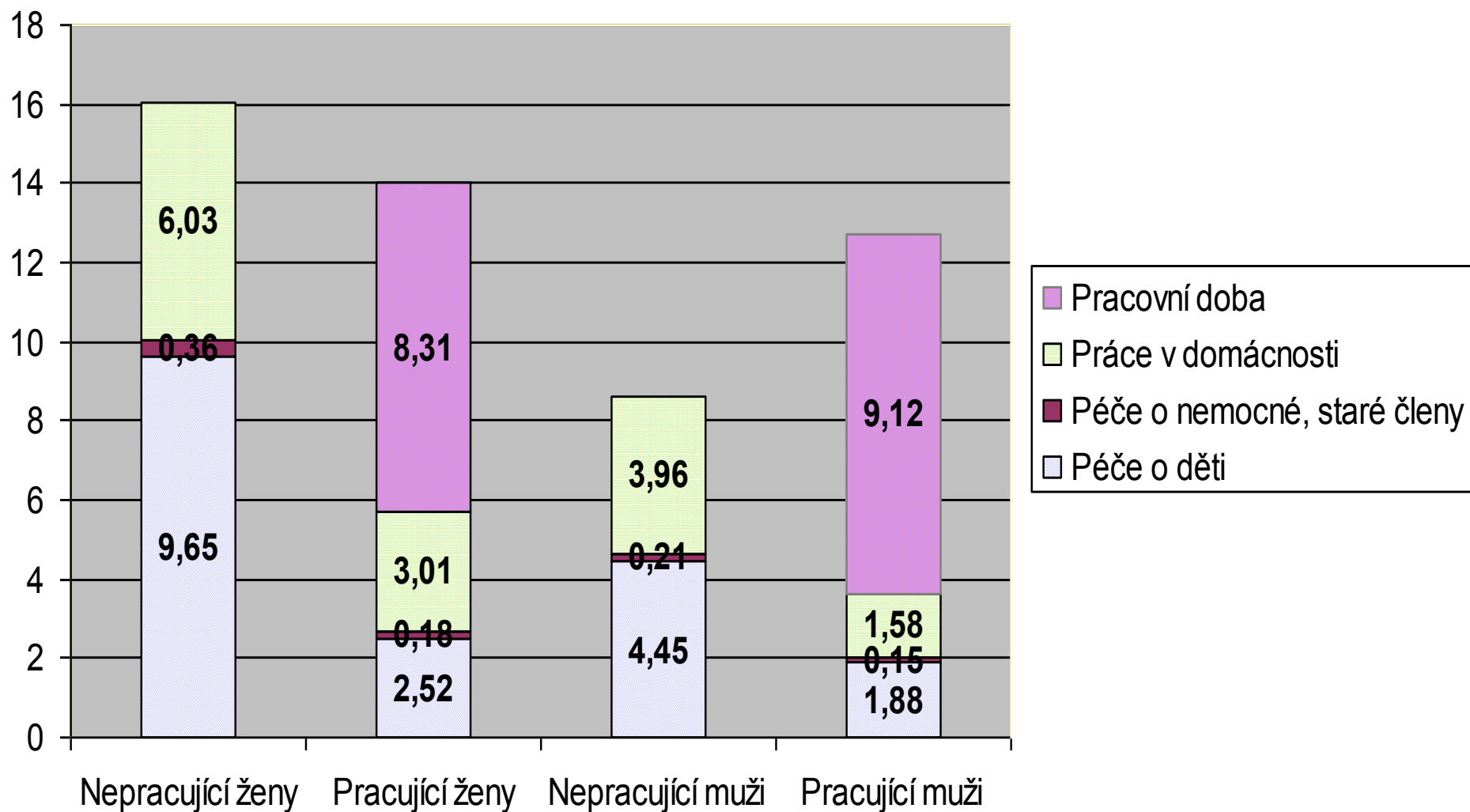

Práce v domácnosti

- Nejde jen o výkon, ale o definování a uznání
- Správa domácnosti, péče o děti (či jiné příbuzné) + domácí práce
- Ženy je stále vykonávají mnohem více bez ohledu na jejich participaci ve veřejné sféře – „druhá směna“ žen

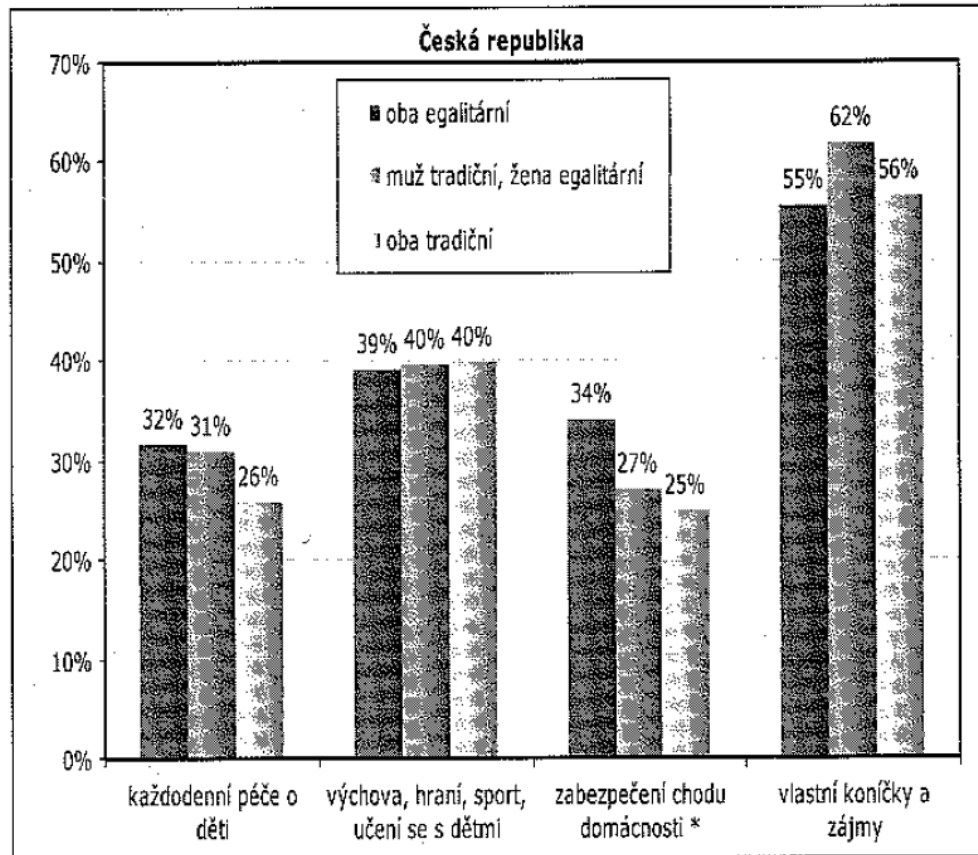

Denní objem práce v českých rodinách s dětmi do 18 let (Bierzová, 2006)

Výzkum rodin s dětmi do 6 let (Svobodová, Štastná 2010)

Graf č. 1: Podíl muže na celkovém objemu času, který týdně oba partneři v průměru stráví jednotlivými činnostmi, podle typu páru, Česká republika (v %)

Pozn.: * muži z oboustranně egalitárních párů se statisticky významně liší od dvou zbývajících skupin.

Zdroj: RZV 2006

Vysvětlení

1. Teorie racionálního chování - každý se zaměřuje na tu aktivitu, ve které dosahuje nejvyšší efektivity
2. Teorie relativních zdrojů - každý z partnerů se snaží minimalizovat svůj podíl na méněcenné práci v domácnosti, lépe se to daří tomu, kdo má lepší vzdělání, prestiž, výdělky (platí jednostranně)
3. Genderová teorie - ženy i muži jsou socializováni do různých rolí, žena jako hospodyně, muž jako živitel (ještě posíleno rodičovstvím, kdy žena zůstává v domácnosti)

Nemožné soužití aneb Proč se rodiče rozcházejí. Pohled matek samoživitelek (Pfeiferová, 2009)

- Individualizace - práce jako nástroj konstrukce a potvrzování identity pro muže i ženy

„Já bych bez práce být nemohla, člověku to i tak nějak zvýší sebevědomí.“

„Dneska je taková doba, že ta žena se snaží, ne aby byla závislá na muži, ale chce taky dokázat svoje nějaké schopnosti, a do té rodiny přispět penězi.“

„Chtěla bych být někde zaškatulkovaná, dělat něco, co mě baví, být se sebou spokojená, mít sebevědomí a tu rodinu zajistit a nemuset na nikoho spoléhat.“

Příčiny rozchodu

A. Rozchod inicioval partner (typické u svobodných matek, často před porodem)

- Jiná partnerka
- Nezájem o rodinu

B. Rozchod iniciovala žena (typické u rozvedených žen)

- Finanční důvody (muž neplní roli živitele, neúměrně zatěžuje rozpočet)
- Dělbba práce v domácnosti
- Patologické chování partnera (alkoholismus, domácí násilí)
- Povahová odlišnost, nespokojenost, nevěra

„Já když přišla z odpolední, tak jsem si myslela, že děti budou vykoupané, chodila jsem domů v 7, starší syn aspoň napsaný úkol a najezení a oni... Nebylo nic. Takže já přišla domů a další směna. Večer padnete do postele a ještě když po vás něco potom chce v té posteli a vy jste úplně vyřízená, tak prostě vznikne další hádka. To se nedá vydržet.“

„Když se malý narodil, tak já byla po císaři a manžel mi s ničím nepomohl, protože přišel, lehnul si k televizi, nohy na stůl. Když teda vůbec přišel. Pravidelně chodil domů ve tři ráno.“

„Já jsem se stejně starala vždycky o všechno sama, tak pak jednoho dne mi došla trpělivost, tak jsem řekla, že to můžu být sama, když stejně všechno dělám sama.“

„Já bych řekla, že co jsem sama, mám najednou víc volného času. Sice se musím starat o to dítě, o to jsem se starala vždycky, ale ubyla mi starost o toho mužského. Nemusím třeba denně vařit teplou večeři.“

„Mám víc času pro sebe. Takového toho doma, že třeba i sedím nebo si hraju víc s dětmi. Prostě není tady nikdo navíc, kdo potřebuje, abych já pro něj neustále něco dělala.“

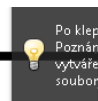
Zapojení mužů v domácnosti

- Nerutinní a viditelné práce (Bourdieu 2010)
- Zábavné nebo „kvalifikované rodičovské úkoly“

X

- Ženy zajišťují péči o čistotu, stravu, odívání, zdraví a hygienu – nekvalifikované a neustále se opakující činnosti

Jak je ve vašem životě důležitá práce?

q1_1 Důležitost práce (Řádková %)		EVS 2008			
		Práce			
		velmi důležitá	dostí důležitá	ne příliš důležitá	vůbec ne důležitá
Celkem		43%	39%	10%	7%
Pohlaví	muž	45%	38%	9%	8%
	žena	42%	40%	11%	6%
Věk	18-29	28%	47%	14%	11%
	30-44	58%	36%	4%	1%
	45-59	53%	39%	6%	3%
	60+	35%	35%	18%	13%
Vzdělání	základní	28%	41%	15%	16%
	vyučen(a)	44%	38%	11%	7%
	SŠ	44%	43%	9%	4%
	VŠ	59%	35%	6%	1%

Chtějí české ženy rodit, nebo pracovat?

- Vysoká hodnota rodičovství v ČR
- Dvoupříjmový model rodiny
- Ženy žijící osaměle, nebo v čele domácností (20 % domácností jsou domácnosti s jedním rodičem, 90 % osamělých rodičů jsou ženy)
- Význam práce pro identitu žen - *za důležitou ve svém životě považuje práci 85 % mužů a 83 % žen*
- Rostoucí vzdělanost žen

DILEMA REPRODUKCE X PRODUKCE

- Porodnost v ČR je jedna z nejnižších v Evropě (1,5 v roce 2009), bezdětnost stoupá, především mezi vzdělanými ženami
- Pracovní participace naopak vysoká (57 % práceschopných žen ve věku 15-64 let pracuje)
- Postavení žen a zvláště žen-matek na trhu práce je jeden z faktorů, který ovlivňuje rozhodnutí žen odkládat nebo případně nerealizovat těhotenství.

Když stát podporuje rodinu, prospěje to rodině?

- *McDonald (2000) upozorňuje na to, že míry porodnosti zůstaly nejvyšší paradoxně v těch vyspělých zemích, kde je v současnosti největší podíl porodů realizován mimo manželství a kde zároveň nacházíme relativně vysoké míry zaměstnanosti žen.*
- *Castles (2003) či Esping-Andersen (1999) poukazují na to, že ve důležité roli ve vztahu mezi relativně vyšší zaměstnaností žen a relativně vyšší porodností hrají právě politiky umožňující lepší balancování pracovního a rodinného života.*
- Dánsko, Švédsko, Nizozemí, Finsko a Velká Británie - vysoká úroveň zaměstnanosti žen (pohybující se mezi 66 % ve Velké Británii a 72 % v Dánsku) a zároveň i relativně vysoká míra úhrnné plodnosti (mezi 1,7 v Nizozemí až 1,8 ve Finsku a Dánsku)
- Řecko, Itálie, Polsko nebo Španělsko, poměr pracujících žen ve věku 15-64 let nedosahuje ani 50 % (v Itálii a Řecku 45 %, ve Španělsku 48 %), velice nízké míry úhrnné porodnosti (mezi 1,24 v Polsku a 1,34 ve Španělsku).

Familialistické a de-familializující režimy sociálního státu

- **Familialistický systém** - veřejné politiky státu předpokládají – ba dokonce trvají na tom – že primárně to jsou domácnosti, kdo nese zodpovědnost za sociální zabezpečení (welfare) svých členů
- *režimy sociálního státu, jež spoléhají na pečující funkci rodiny, aktivně ji podporují a chápou rodinu jako hlavního poskytovatele péče*
- **De-familializující režim** je takový, který usiluje o odlehčení tohoto břemene domácností a o osvobození jedince ze závislosti na rodinných vazbách
- *režimy, jež usilují o osvobození rodiny od těchto závazků a umožňují poskytování adekvátních veřejných či soukromých služeb (de-familializující režimy). Mezi de-familializující politiky řadí například veřejně poskytovaná formální péče o děti, veřejné sociální služby či státní dotace na nákup těchto služeb na trhu (Leitner 2003).*

(Esping-Andersen 1999: 51).

- *Explicitní familialismus* svými politikami posiluje pečující funkci rodiny ve vztahu k dětem, seniorům, zdravotně i jinak hendikepovaným členům rodiny, a zároveň postrádá jakékoli alternativní formy péče, a to jak poskytované státem, tak i trhem. Touto absencí explicitně vynucuje péči v rámci rodiny.
- *Volitelný familialismus* se vyznačuje jednak politikami, které podporují pečující funkci rodiny a jednak politikami, které umožňují externalizovat péči o závislé členy rodiny. Volitelný familialismus připisuje rodinám právo pečovat, v čemž je podporuje, a pouze v rámci volitelného familialismu toto právo není vnucováno a nerovná se povinnosti.
- *Implicitní familialismus* nenabízí ani externalizaci péče ani rodinu aktivně nepodporuje v jejích pečovatelských povinnostech. Rodina se tak stává primárním zdrojem péče, jelikož alternativy neexistují. Implicitně tedy stát spoléhá na rodinu.
- *De-familialismus je charakteristický silnou de-familializací zajištěnou nabídkou služeb formální péče o děti prostřednictvím státu nebo trhu a slabými familialistickými politikami. Právo rodin primárně pečovat o své členy zde však není reflektováno*

Tabulka 4 Klasifikace zemí dle typu familialismu

	Formální péče o děti	
	rozšířená	omezená
Dávky péče o děti (placená rodičovská dovolené)	(1) <i>volitelný familialismus</i> Belgie, Dánsko, (Finsko)*, Francie, Švédsko	(2) <i>explicitní familialismus</i> Rakousko, Německo, Itálie, Lucembursko, Česká republika
Žádné dávky pro péči o děti	(4) <i>de-familialismus</i> Irsko, Velká Británie, Holandsko, (Portugalsko)	(3) <i>implicitní familialismus</i> Řecko, Španělsko

* Finsko je spíše hraniční případ mezi volitelným a explicitním familialismem.

Zdroj: Leitnerová (2003: 361). Upraveno podle nových dat a doplněno o Českou republiku.

	1960	1970	1980	1990	2000	2003	2009
Latvia	:	:	:	:	:	1,29	1,31
Portugal	3,16	3,01	2,25	1,56	1,55	1,44	1,32
Hungary	2,02	1,98	1,91	1,87	1,32	1,27	1,32
Germany	:	:	:	:	1,38	1,34	1,36
Romania	:	:	2,43	1,83	1,31	1,27	1,38
Austria	2,69	2,29	1,65	1,46	1,36	1,38	1,39
Poland	:	:	:	2,06	1,35	1,22	1,40
Spain	:	:	2,20	1,36	1,23	1,31	1,40
Slovakia	3,04	2,41	2,32	2,09	1,30	1,20	1,41
Italy	2,37	2,38	1,64	1,33	1,26	1,29	1,41
Malta	:	:	1,99	2,04	1,70	1,48	1,43
Croatia	:	:	:	:	:	1,32	1,49
Czech Republic	2,09	1,92	2,08	1,90	1,14	1,18	1,49
Switzerland	2,44	2,10	1,55	1,58	1,50	1,39	1,50
Cyprus	:	:	:	2,41	1,64	1,50	1,51
FYR of Macedonia	:	:	:	:	1,88	1,77	1,52
Greece	2,23	2,40	2,23	1,40	1,26	1,28	1,52
Slovenia	:	:	:	1,46	1,26	1,20	1,53
Lithuania	:	2,40	1,99	2,03	1,39	1,26	1,55
Bulgaria	2,31	2,17	2,05	1,82	1,26	1,23	1,57
Luxembourg	2,29	1,97	1,50	1,60	1,76	1,62	1,59
EU-27	:	:	:	:	:	1,47	1,59
Estonia	:	:	:	2,05	1,38	1,37	1,62
Liechtenstein	:	:	:	:	1,57	1,36	1,71
Montenegro (2)	:	:	:	:	:	:	1,77
Netherlands	3,12	2,57	1,60	1,62	1,72	1,75	1,79
Denmark	2,57	1,95	1,55	1,67	1,77	1,76	1,84
Belgium	2,54	2,25	1,68	1,62	1,67	1,66	1,84
Finland	2,72	1,83	1,63	1,78	1,73	1,76	1,86
Sweden	:	1,92	1,68	2,13	1,54	1,71	1,94
United Kingdom	:	:	1,90	1,83	1,64	1,71	1,94
Norway	:	2,50	1,72	1,93	1,85	1,80	1,98
France (1)	2,73	2,47	1,95	1,78	1,89	1,89	2,00
Ireland	3,78	3,85	3,21	2,11	1,89	1,96	2,07
Turkey (2)	:	:	:	:	:	:	2,10
Iceland	:	2,81	2,48	2,30	2,08	1,99	2,23

Evropský rok rovných příležitostí (2007)

Výroky tehdejšího premiéra M. Topolánka

"Žena se může svobodně rozhodnout nemít děti a věřím tomu, že bude mít naprosto stejné uplatnění jako muž."

"Pokud se žena rozhodne věnovat roli, ke které ji určila příroda, tak není diskriminována."

Souvislosti, dopady a řešení

- Přenos chudoby na děti
- nízká porodnost x stárnutí populace

Steven Saxonberg: „Abychom mohli podporovat rodinu a mohli jsme se bavit o nové koncepci rodičovské dovolené, nejprve tu musíme nějakou rodinu mít.“

- Ekonomické ztráty státu - pokud by si desetina v současnosti nezaměstnaných žen našla místo, dluhy důchodového systému by se snižovaly o deset miliard korun každý rok (NERV podle HN, 2. 3. 2011)
- Česká rodinná politika podle NERVu matkám neumožňuje skloubit kariéru s péčí o dítě. Porod ženy na dlouhá léta vyblokuje z pracovního trhu a po návratu se jim nabízí spíše jen hůře placená místa, kde nemohou nijak kariérně růst a rozvíjet svůj potenciál.
- Čím více potomků Češky mají, tím snáze padají do dlouhodobé nezaměstnanosti. V ostatních evropských zemích přitom bývá pozice bezdětných žen a matek s dětmi na trhu práce srovnatelná.
- Doporučení: usnadnit ženám návrat po RD, částečné úvazky, zařízení péče o děti, podpora firemních školek

DISKUSE

- ???